

Het verdwenen kasteel van Buren

Het monumentale vestingstadje Buren doet een groots verleden vermoeden. En dat klopt ook. Buren werd in 1498 het graafschap van de machtige graven van Egmond-Buren. Zij dienden keizers en koningen. Met hen trokken zij ten strijde in heel Europa en werden hun vriend en vertrouweling. Na de Egmonds kwamen de Oranjes die hier als graven van Buren in de zestiende en zeventiende eeuw vele vorstelijke personen ontvingen op het kasteel. Helaas is kasteel Buren, een van de grootste van Nederland, verdwenen. Bovengronds valt er niets meer van te bekennen. Ondergronds wel. Archeologisch Adviesbureau RAAP bracht dit in 2005 in kaart en ontdekte de zes bouwfasen. Deze maquette is een reconstructie.

Tufstenen kasteeltoren

Het vroegste kasteel van Buren verrijst waarschijnlijk in de twaalfde eeuw. Funderingen uit die tijd zijn niet aangetroffen. Maar de oudste aardewerkscherven, die er worden gevonden, dateren uit de elfde of twaalfde eeuw. En er heeft een tufstenen toren gestaan, zo'n achttien meter hoog. Tufsteen, afkomstig uit de Duitse Eifel, was in die tijd het materiaal bij uitstek voor de bouw van kastelen. Door haar strategisch belangrijke ligging heeft de Heerlijkheid Buren eeuwenlang daadkrachtige bestuurders gehad. De Heren van Buren die als eersten de burcht bewonen, regelen de waterhuishouding, stellen een familierecht op en organiseren de oudste bebouwing langs het riviertje de Korne. Ook stichten zij in 1367 de kapel waaruit later de huidige parochiekerk Sint-Lambertus is ontstaan. Heer Alard verleent Buren in 1395 zelfs stadsrechten.

Rechthoekig kasteel met woonvleugels

In de dertiende en begin veertiende eeuw wordt de tufstenen toren uitgebreid tot een rechthoekig kasteel rondom een binnenplaats, met twee woonvleugels, een weermuur met weergang en een grote rechthoekige poorttoren. Bij een belegering in 1430 raakt het kasteel zwaar beschadigd. Tegelijk met het herstel krijgt het kasteel - dat inmiddels in handen was van de Van Egmonds - drie gelijkvormige vierkante hoektorens.

De Burense Egmonds

De hertog van Gelre - Arnold van Egmond - verjaagt de Heren van Buren. Hij schenkt kasteel, stad en heerlijkheid Buren aan zijn neef, Frederik van Egmond. De Egmonds zijn afkomstig uit het bekende dorp Egmond aan Zee. In de vijftiende eeuw behoren ze al tot de belangrijkste edelen van de Nederlanden. Ze bekleden militair en politiek hoge functies. Ze zijn bevelhebber en raadsheer van keizers, voogd van erfprinsen en stadhouder in grote delen van de Nederlanden. Zo belangrijk maken zij zich aan het Bourgondisch-Habsburgse Hof dat zij in 1498 in de gravenstand worden verheven.

Geriefelijk woonkasteel met paleisallure

In 1493 wordt het kasteel voor de tweede keer verwoest. Frederik van Egmond laat het in het begin van de zestiende eeuw herstellen en omtoveren tot een geriefelijk woonslot. Renaissanceornamenten benadrukken de paleisachtige allure. Tussen de hoektorens verrijzen nieuwe woonvleugels met een poorttoren en een uitspringende aanbouw: het Prinsenkwartier. Omdat het kasteel vanwege de toegenomen vuurkracht van kanonnen niet meer verdedigbaar is, wordt een aarden omwalling met rondelen op de hoeken om het kasteel aangelegd. In de oostelijke wal ligt een poortgebouw. In deze fase bereikt het kasteelcomplex zijn grootste omvang: 225 bij 300 meter.

Luxe in Florentijnse renaissancestijl

Met elke volgende generatie groeiden de macht en rijkdom van de Egmonds. Graaf Floris van Buren haalt in 1537 Alessandro Pasqualini uit Bologna (Italië) naar Buren. Deze veelzijdige architect zal met enkele jaren onderbreking tot 1548 voor de graven van Buren werken. Hij staat vooral bekend om zijn ingrijpende verbouwing van de twaalfde-eeuwse verdedigingsburcht van Buren. In zes jaar tijd wordt het slot herschapen in een luxueus kasteel in Florentijnse renaissancestijl, met vier hoektorens en honderdzeventig vertrekken. De totale oppervlakte bedraagt 'in zyn omtrek 1360 treden groot', volgens een beschrijving uit 1741.

365 Ramen!

Er komen meer en grotere ramen in, 365 stuks in totaal, waardoor het zonlicht naar binnen valt. In metersdikke muren worden nissen gemaakt, vanwaar men naar het water in de slotgracht kan kijken. Het is er comfortabel wonen. Op de grote binnenplaats verrijst een elegante galerij met geornamenteerde pilasters. De voorburcht, de dubbele slotgracht en drie ophaalbruggen zorgen, samen met vier bastions en geschutsplaatsen, voor allure en veiligheid.

En daar blijft het niet bij. Pasqualini ontwerpt voor Floris' opvolger Maximiliaan nieuwe poorten in de stadsmuren, waarvan nu nog slechts de Huizer- of Culemborgse poort resteert. Ook verbetert hij de vestingwerken. Met zijn haaks op elkaar staande straten, die allen op de stadswal uitkomen, heeft Buren tot de dag van vandaag de vorm van een Italiaans-Franse bastide (vestingstad).

Hoog bezoek...

In 1545 krijgt de Burense graaf hoog bezoek van keizer Karel V, vergezeld van zijn 12-jarige veelbelovende page, prins Willem van Oranje Nassau. Maximiliaans enig kind is Anna, eveneens 12 jaar. Het Nassau-graafje, dat het jaar daarvoor het prinsdom Oranje en rijke bezittingen in de Nederlanden heeft geërfd, zou in de toekomst een zeer goede partij voor haar zijn! Waarschijnlijk sluiten de keizer en de graaf daarover bij deze gelegenheid reeds een akkoord.

Groot feest in Buren

In 1551 zegent de aartsbisschop van Keulen in de kapel van Kasteel Buren het huwelijk van prins Willem van Oranje en gravin Anna van Egmond Buren in. Beiden zijn achttien jaar oud. Onder de honderden gasten op de huwelijksdag 8 juli 1551 bevinden zich ook de vier broers van Willem van Oranje. Het jonge paar woont beurtelings op Kasteel Buren en Kasteel Breda. Anna overlijdt al zeven jaar later na een korte ziekte. Het kasteel vererft op haar oudste zoon, prins Philips Willem van Oranje-Nassau. Helaas wordt hij in opdracht van koning Filips II gegijzeld en brengt hij een groot deel van zijn leven in Spaanse ballingschap door.

Prins Maurits noemt zich alvast Graaf van Buren

Door het gedwongen verblijf van Philips Willem in Spanje krijgt zijn broer Maurits van Oranje-Nassau, een geniaal krijgsheer, het graafschap Buren in handen. Maurits leidt de vrijheidsstrijd van de Nederlanden tegen Spanje en kan er weinig aandacht aan besteden. Wel laat hij een nieuwe borstwering op de rondelen zetten. Ook maakt hij in het jaar 1620 schetsen voor twee renaissancetuinen aan weerszijden van de voorburcht.

Stijltuinen voor de 'Stedendwinger'

In 1633, onder zijn broer Frederik Hendrik, komen deze Hollandse stijltuinen er daadwerkelijk. Ze zijn het vroegste voorbeeld van een echte Hollandse tuin met een zuiver geometrische structuur, gebaseerd op het vierkant en de cirkel en uitgevoerd in hegwerken en loofgangen, met daartussen beelden. Ook wordt een klaverbladvormige structuur van lanen aangelegd, uniek voor Nederland. Deze lanen bestaan nog steeds onder de naam 'De Toeren'. Het is er heerlijk wandelen. Prins Frederik Hendrik, de befaamde 'Stedendwinger', laat aan het kasteel kleine reparaties uitvoeren. Noemenswaardig is de reparatie aan de noordwestelijke hoektoren: de oude muur wordt circa anderhalve meter teruggehakt en voorzien van een nieuwe buitenmuur (zie foto).

Verfraaiing met een Triomfzaal

Des te meer aandacht hebben hij en zijn pronkzuchtige vrouw, Amalia van Solms, voor het interieur. Zij laten de galerij beschilderen met gevleugelde putti, die hun beider wapens vasthouden. Er komt een 'Triomfzaal' op de eerste verdieping, waarvoor een aantal kamers wordt weggebroken om een galerij te maken. Grote schilderijen geven hier de spectaculaire veroveringen van de stadhouder weer. Er moet indruk gemaakt worden op de vele hoge gasten, onder wie koningin Henriëtte Maria van Engeland.

Verval en tachtigjarige sloop!

Na Frederik Hendriks dood in 1647 gaat het bergafwaarts met het kasteel. Geen van de latere Oranjestadhouders woont er. Koning-stadhouder Willem III laat de mooiste stukken overbrengen naar zijn pasgebouwd jachtslot Soestdijk. Met Willem V komt het einde. Deze laatste Oranjestadhouder vlucht naar Engeland wanneer de Fransen het land in 1795 binnenvallen. In 1801 verliest het graafschap Buren zijn zelfstandigheid. Door de inkwartiering van soldaten raakt het kasteel uitgewoond en in verval. De volgende stap is de afbraak. De totale sloop van het kasteel vergt meer dan tachtig jaar!

Bouwfragmenten en hergebruik

Enorme partijen hout, stenen en tegels, monumentale schouwen en deuren, trappen, sierlijke pilasters en poorten, geornamenteerde trappen worden verkocht en komen in boerderijen terecht of dienen als bouw materiaal voor Burense huizen. Diverse overgebleven bouwfragmenten bevinden zich in de Egmondzaal van Museum Buren & Oranje. Maar de herinnering is onuitwisbaar. Tijdens de

Elfstedentocht van 1986 rijdt W.A. van Buren naar de finish en valt in de armen van de Gravin van Buren. Buren heeft de band met het Oranjestad behouden.